

POLENŠTÍ PŘEDSTAVITELÉ POLITICKÉ SPRÁVY V OBDOBÍ CENTRALISMU

V historii politické správy v Čechách a v habsburské monarchii vůbec rozeznáváme dvoji období: období provincionálního systému do roku 1848, kdy stála v čele politické správy spojená dvorská kancelář, a období centralismu po roce 1848, v němž tuto kancelář vystřídalo ministerstvo vnitra. Politickou správu jednotlivých korunních zemí řídila c. k. místodržitelství, v jejichž čele stáli místodržitelé jmenováni císařem. V té době se organizoval státní aparát a správa do podoby, která se udržela s drobnými obměnami až do konce monarchie a v mnohém tento systém převzala po roce 1918 i Československá republika. Jako podřízené orgány politické správy měli jsme v Čechách do roku 1862 jednak krajské úřady pro obvody třinácti krajů, jednak okresní úřady pro obvody okresů, které se shodovaly s obvody okresů soudních, takže roku 1855 byly okresní politické úřady sloučeny s okresními soudy v jediný úřad, tzv. smíšený úřad okresní. Krajské úřady byly však z úsporných důvodů zrušeny již roku 1862 a jejich agenda přešla na politické úřady okresní, v jejichž organizaci se pak roku 1868 provedla změna tím způsobem, že soudnictví se od politické správy zcela oddělilo a dosavadní okresy zůstaly pouze jako okresy soudní, zatímco pro obor politické správy bylo vždy několik (dva, tři, někdy i čtyři) okresů sloučeno v jeden nový okres politické správy, jež spravovalo okresní hejtmanství, rozhodující ve všech záležitostech politické správy, pokud nebyly některé věci pro větší důležitost výslovně vyhrazeny místodržitelství. Okresních hejtmanství bylo v Čechách 89, veškerá úřední moc byla soustředěna v jedné osobě okresního hejtmána nebo jeho zástupce. Pouze Praha a Liberec byly opatřeny zvláštním statutem, podle něhož příslušné agendy politické správy

obstarávaly magistráty řízené purkmistrem.

Prvním vedoucím smíšeného okresního úřadu v Polné byl v letech 1855 - 1860 Alois Hofmann (nar. 20. 6. 1803 v Praze, zemř. v červnu 1860), předtím vedoucí okresního úřadu ve Vysokém Mýtě.

Po jeho smrti ho vystřídal okresní představený Bedřich Strasser, narozený 28. 3. 1814 v Mladé Boleslavi, který měl již za sebou působení na krajském úřadu v Táboře 1837 - 1847, na krajském úřadu ve Slaném 1848 - 1849, poté působil jako okresní komisař ve Vrchlabí 1850 - 1854, léta 1854 - 1860 prožil ve službách zemského místodržitelství v Krakově, odkud byl přeložen do Polné, kde působil od roku 1860 do roku 1863. Jeho dcera Bedřiška, narozená 30. 9. 1849, působila v letech 1872 - 1874 jako vychovatelka v Mostě a v Trmicích u Ústí nad Labem. Za své návštěvy v Praze se seznámila s Janem Nerudou a vyměnila si s ním v uvedené době několik dopisů. Později se provdala za železničáře Jelusicha, který byl chorvatské národnosti, a měla s ním tři děti, z nichž Mirko, narozený 12. 12. 1886 v Semilech, se stal v období mezi dvěma světovými válkami významným, u nás překládaným rakouským spisovatelem. Od svých dvou let prožíval Mirko Jelusich dětství a mládí ve Vidni, kde vystudoval práva a v roce 1912 získal doktorát. Z fronty první světové války si jako dělostřelecký důstojník odnesl invaliditu, poté se věnoval filmové dramaturgii, žurnalistice a divadelní kritice, až konečně našel pole působnosti v románových biografiích (Caesar, Don Juan, Cromwell, Hannibal, Talleyrand). Jako chlapec se těšil každý rok na prázdniny v Polné, které tam - právě před sto lety - pravidelně prožíval. Na sklonku svého života se mi svěřil se

svými vzpomínkami na Polnou a požádal mě o soudobé pohlednice s polenskými motivy, aby si mohl učinit představu o tom, jak se městečko jeho dětství změnilo. Nato se ozval dopisem ze dne 19. března 1966, psaným takřka bezchybnou češtinou, z něhož vyjímám: "Poznal jsem skoro vše ihned, ač nemálo se Polná změnila. Jen Dolní náměstí jest takové, jak bylo a též pohled na zadní fasádu chrámu. Lito jest mi radnice, jak každý říkal okresnímu soudu; zajisté to nebyl vzor skvělé architektury, ale jaksi se svou věžkou patřilo to k obrazu Polné. Velmi vkusná i dojemná jest socha na památku padlých synů Polné. Jsou zachovány ještě brány (Dolní, Horní a Školní)? Skutečně překvapen jsem krásným museem a vkusná úprava množí můj obdiv. Nebyl bych si pomyslel, že Polná tají takové klenoty. Kde se muzeum nalézá? Snad v zámku - jestli zámek vůbec ještě existuje? Pochopíte, že zvláště mě zajímaly zprávy o rodině Culkově, bylť starý pan Karel Culka jeden z mých přátel. Tenkrát nebyl ještě ženatý, tedy samozřejmě neznám jeho děti. Velmi mě dojalo, že paní Marie Činčerová tak dlouho byla naživu. Znal jsem ji dobře, tak jako její velmi milou sestru Pepinku provdanou Losenickou a její bratry Františka a právě Karla, a její manžel Josef Činčera - myslím, že byl učitel - byl též jedním z mých přátel. Nejlepší můj přítel však byl jistý Václav Procházka, jenž bydlel se svou ovdovělou matkou na Husově náměstí. Asi Vám nebude možno poptat se po něm? Do Polné jsem se dostal dost podivným způsobem. Otec mé matky Bedřich Strasser byl tam úředníkem krajevého úřadu a bydlel právě v domě, jenž později se stal majetkem rodiny Culkovy. Za velkého požáru v roce 1863 zachránil můj děd neúnavným poléváním sloupků oken dům, jenž zůstal jediný neporušen na celém náměstí. Moje matka, vzpomínajíc jako mladá žena času, jež strávila jako dívka v roztomilém

městečku, šla se svým chotěm, mou sestrou, mým bratrancem a se mnou tam na venkov, a jsouc velmi spokojená, vracela se rok co rok až do smrti mého otce." Mirko Jelusich zemřel 22. 6. 1969 ve Vídni a do konce života se v duchu vracel do Polné nad stránkami Poimonovy monografie z roku 1897, kterou měl ve své knihovně.

Strasserovým nástupcem ve funkci okresního představeného se stal Jan Raschin (nar. 15. 3. 1818 ve Vesci), který byl v Polné již zdomácnělý, neboť jeho úřednická dráha se odvíjela následovně: 1846 - 1849 magistrát v Praze, 1850 zemský soud v Praze, 1850 - 1852 okresní soud v Kolině, 1852 - 1855 okresní soud v Polné, 1855 - 1856 zemský soud v Praze, 1856 - 1864 okresní úřad v Polné, 1864 - 1868 okresní představený v Polné, 1868 okresní soud v Německém Brodě.

V roce 1868 bylo v Polné zřízeno hejtmanství a okresním hejtmanem byl jmenován Ignác Stifter (nar. 1830 v Hradci Králové), o němž víme, že nastoupil r. 1853 jako soudní praktikant ve Varnsdorfu, 1853 - 1854 působil u zemského soudu v Praze, 1854 - 1855 ve státní správě v Haliči, 1855 - 1856 u okresního úřadu v Sázavě, 1857 - 1867 na českém místodržitelství v Praze, 1867 - 1868 jako okresní představený v Poděbradech, 1869 - 1880 okresní hejtman v Polné, poté 1880 - 1890 okresní hejtman v Německém Brodě a nakonec před svým penzionováním 1891 - 1895 okresní hejtman v Chrudimi. Za zmínku stojí, že za Stifterova polenského působení, přesněji roku 1877, započal v Polné svou kariéru jako mladý úředník okresního hejtmanství Antonín Mařánek (nar. 28. 3. 1855 v Německém Brodě), který od počátku osmdesátých let postupně vystřídal úřednická místa na okresních hejtmanstvích ve Slaném, Dvoře Králové, Mostě a Milevsku, kde později

v letech 1894 - 1896 sám vykonával funkci okresního hejtmána. Syn Jiří Mařánek (1891 - 1959), později známý tvůrce historických románů (Barbar Vok, Romance o Závěšovi, Petr Kajčnik aj.) se narodil v Milevsku, dcera Julie se provdala za hudebního skladatele Otakara Ostrčila (1879 - 1935).

Na rozdíl od Stiftera působili další dva okresní hejtmáni v Polné krátký čas. Josef Hejda (nar. 23. 10. 1832 v Milostině u Rakovníka) vystřídal působení na okresních úřadech v Manětíně (1856 - 1867), Plzni (1867 - 1868) a Karlíně (1868 - 1876), v letech 1877 - 1880 byl sekretářem českého místodržitelství v Praze, poté ve funkci okresního hejtmána následovala Polná (1880 - 1881), Slaný (1882 - 1884), Královské Vinohrady (1884 - 1890) a nakonec Hradec Králové (1890 - 1891). Ignác Bohdanecký (nar. 1825 v Nechanicích) působil 1851 - 1853 na českém místodržitelství v Praze, 1853 - 1866 u státní správy v Uhrách, poté 1866 - 1868 jako okresní představený ve Vlašimi, načež byl jako okresní hejtmán ustanoven do Loun (1871 - 1872), Smíchova (1872 - 1881), Polné (1882) a Benešova (1883 - 1892).

Řadu polenských hejtmánů uzavírá Ondřej Volkar (nar. 2. 11. 1847 v Okvohu na Ukrajině). I on zahájil svou kariéru na českém místodržitelství v Praze (1872), po působení na okresním hejtmánství v Karlíně (1872 - 1875) se uplatnil v letech 1876 - 1877 u politické správy v Bosně a Hercegovině, odkud přišel do Polné, kde působil 1878 - 1883 jako okresní komisař a 1883 - 1884 jako okresní hejtmán. Z Polné přešel jako okresní hejtmán do

Lanškrouna, 1886 - 1890 byl okresním komisařem v Karlíně, 1891 - 1895 okresním hejtmánem v Českém Brodě a v téže funkci v Kralovicích, 1897 se vrátil na místodržitelství do Prahy a od roku 1900 do svého penzionování byl okresním hejtmánem v Novém Bydžově.

V březnu 1884 Polná o okresní hejtmánství přišla a byla začleněna do politického okresu německobrodského, hejtmánství bylo přeneseno do Královských Vinohrad, tehdy správně samostatných, obdobně jako Karlín a Smíchov.

S Polnou je však spojeno jméno ještě jednoho okresního hejtmána, Alfréda Pokorného, který se v našem městě narodil 26. 4. 1856. Po absolutoriu právnické fakulty vstoupil do politické služby roku 1879 u českého místodržitelství v Praze, 1880 - 1881 sloužil u okresního hejtmánství v Chrudimi, načež se vrátil na místodržitelství do Prahy. Roku 1885 byl přeložen do Jindřichova Hradce, kde povýšil na okresního komisaře, tutéž funkci zastával 1889 - 1893 v Českých Budějovicích, 1894 byl místodržitelenským sekretářem v Praze, 1895 - 1896 okresním hejtmánem v Příbrami a konečně roku 1897 mu byla svěřena funkce okresního hejtmána na Smíchově, kterou zastával plná dvě desetiletí, až do své smrti 30. 1. 1918. Je pochován na pražském hřbitově na Malvazinkách. O jeho významu svědčí mj. skutečnost, že je uveden v díle mezinárodního týmu historiků Biographisches Lexikon zur Geschichte der böhmischen Länder, Mnichov 1988, sv. III. č. 4, str. 260.

Literatura:

1. Špiritová Alexandra: *Slovník představitelů státní správy v Čechách v letech 1850 - 1918*. Praha, Státní ústřední archiv 1993
2. Neruda Jan: *Dopisy III.* (Spisy sv. 39). Praha SNKLU 1965
3. Pražské noviny 1. 2. 1918 (nekrolog Alfréda Pokorného)

ČESTMÍR (smíšený pěvecký sbor)

Sborový zpěv v Polné je doložen již v předbělohorské době, provozovalo jej Literátské bratrstvo děkanského chrámu.

Již v roce 1838 uvádí ve svém "Památ-níku Čestmíra" učitel Antonín Klusáček, že se zpívalo čtyřhlasně. Lid se snažil uplatnit boj proti násilí ve všech oborech lidské činnosti - a jedna z největších bitev se odehrávala na poli kultury, které připada-la velmi důležitá úloha. Jednou z nej-mocnějších zbraní se stává zpěv. Toho si byli vlastenci v Polné vědomi, a proto ve-dle ochotnického souboru "Jiří Poděbrad-ský" (který je dodnes v činnosti a hraje), založili sdružení pěvců. Jeho zakladate-lem byl právní rada magistrátu Karel Bo-hata z Pelhřimova. Vedl zpěváky až do roku 1848, kdy odešel do Přibyslavi jako soudce. Polenští pěvci se dále scházeli "U Jandů" nebo "U Hvězdy" nebo v Pitt-nerově vinárně. Zde si je často vyslechla Božena Němcová za svého pobytu v na-šem městě.

Roku 1859 přišel do Polné velký spol-kový a politický organizátor, notář Antonín Schmied. Shromáždil zpěváky a navrhl spolkové stanovy, schváleny byly tehdej-šími úřady až v roce 1862. Tak byl zalo-žen pěvecký sbor, pro nějž vyhledáno jméno ČESTMÍR - jméno staročeského pěvce. Čestmír vznikl necelý rok po zalo-žení prvního českého pěveckého sdruže-ní, jímž je pražský HLAHOL.

Téhož roku 17. srpna 1862 světil Čestmír svůj prapor s českým lvem a znakem města Polné. Na náměstí zpívalo již 33 členů sboru. Vysokou úroveň sboru dokládají i jeho koncertní zájezdy do Pra-hy, Borové, Křižanova a mnoha okolních míst a měst. Sbor pracoval pod vedením a ve spolupráci s vynikajícími hudebníky, polenskými rodáky, jakými byli Kašpar Knittl, Karel Knittl (ředitel pražské

konzervatoře), profesor Bohumil Čeněk, varhaník a profesor konzervatoře v Káhi-ře mistr Josef Kuhn, školní inspektor Bo-huslav Fišer a další. Všichni výše jmeno-vaní byli i hudebními skladateli.

Po celá desetiletí osvěžoval Čestmír kul-turní život našeho města. Měl nadšené následovníky ze všech společenských vrstev, poněvadž láska ke zpěvu nebyla nikdy výsadou některého stavu nebo po-volání. Měl také své odpůrce, zvláště po-lenského hejtmána Ignáce Stiftera.

Vrcholila doba národního probuzení a uvědomění. Polenští vlastenci zpívali, hrá-li divadla, cvičili v Sokole. Ruku v ruce s ochotníky, Sokolem a Besedou, nacvičoval Čestmír zpěvohry, opery a operety. Měl i své vlastní opery autorů MUDr. Mi-chálka a ředitele Břetislava Rěrycha

Čestmír vyplňoval čísla merend, silvest-rů, zpíval při koncertech a slavnostech, na kůrech, svatbách i pohřbech. Spolek znovu a znovu oživoval a řada jmen sros-tla s jeho životem, řada výborných sbor-mistrů, dirigentů i sólistů.

Antonín Klusáček

Narodil se 9. ledna 1817 v Polné. Vyučil se obuvníkem, vystudoval učitelský ústav v Praze a od r. 1847 učil v Polné. Díky svým všestranným schopnostem rozšířil výuku dětí o základy fyziky a chemie. Chudé žáky učil zdarma hře na hudební nástroje. V letech 1856 -1875 vedl ochot-nické divadlo. V roce 1862 se podílel na založení pěveckého spolku "Čestmír". Ze-mřel 1. července 1898.

Profesor Theodor B. Pařík

Narodil se 1. února 1881 v Přibyslavi. Když mu bylo 7 let, přistěhovali se do Polné. Zde také poprvé přišel do styku s hudbou. Pro jeho vážný zájem jej posílá jeho otec v 15 letech do Štýrského

Hradce, aby se v hudbě vzdělával. Zde se pokoušel o první skladby. Ve svých 25 letech se stal členem symfonického orchestru v Kolíně nad Rýnem, kde současně soukromě studoval skladbu, harmonii a dirigování. Po dvouletém působení odešel k divadlu ve Frankfurtu nad Mohanem, kde hrál pod dirigentem Neumanem. Od r. 1910 žil v Lipsku, kde dále prohluboval svoje vědomosti a studoval hru na housle. Po r. 1918 se vrátil do Polné. Po ročním pobytu odešel do Jugoslávie, aby nastoupil na místo profesora konzervatoře hudby v Lublani. V roce 1929 odjel před revolučními bouřemi a usadil se natrvalo v Polné. Vedl svého času městský orchestr a vyučoval hudbě. Zastával do veškerého hudebního dění v Polné, ať již šlo o pěvecký sbor "Čestmír", či o hudební odbor "Sokola" a jinde. Zemřel v zapomnění 28. ledna 1961 v domově důchodců ve Ždírci.

Antonín Maras

Narodil se 11. dubna 1886 v Polné. Od mládí se v něm projevovaly sklony k hudbě a tak se postupně vzdělával. Studoval housle u koncertního mistra plzeňské opery Antonína Svobody. Na varhany se učil hrát u znamenitého polenského ředitele kůru Františka Korejtky, který absolvoval varhanickou školu u Leoše Janáčka v Brně. Krátce působil v Luži, okr. Vysoké Mýto. V roce 1920 ho polenský děkan Msgre. Fr. Vítek vyzval k návratu do rodného města. Pocta, stát se varhaníkem a ředitelem kůru, byla pro něho významným. Byl to skromný člověk, praktický katolík, který byl velmi dobře obeznámen s liturgií. Plných 45 roků zastával v Polné tuto krásnou funkci, až ho zlá nemoc v roce 1965 vyřadila z tohoto krásného povolání. Do posledních chvil sledoval denně vše, co souviselo s kůrem a chrá-

movou hudbou. Zemřel 26. září 1966, v 80 letech svého pozhnaného života.

Bohuslav Fišer

Narodil se 17. listopadu 1906 ve Hvozďanech pod Třemšínem ve staré učitelské rodině. Ve dvanácti letech se stal vokalistou v křížovnické koleji v Praze. Po úspěšném zakončení pedagogického studia nastoupil svoje první učitelské místo v České Bělé. V roce 1927 nastoupil do Polné kde roku 1934 založil Polenský dětský sbor. Osm let dirigoval Čestmír. V Polné učil do roku 1941. Odtud odešel s rodinou do Prahy. Zde byl jmenován školním inspektorem a ředitelem kůru v kněžském semináři v Praze 6, Dejvicích. Jeho působení bylo ukončeno v 50. letech jeho zatčením a zrušením kněžského semináře. V roce 1969 se vrátil jako důchodce na několik let do Polné. Zemřel 21. května 1980 v Praze.

Zdeněk Skočdopole

Narodil se 6. května 1923 v Polné. Od roku 1965 byl ředitelem kůru a sbormistrem chrámového sboru. Funkci sbormistra v Čestmíru přijal s podmínkou, že najde-li se někdo vhodnější, okamžitě toto místo uvolní. Po celou dobu 20 let vedl Čestmír bez jakékoliv finanční odměny. Vykonaval to obětavě a rád, podle svých slov: "Z lásky k Bohu, lidem, hudbě a zpěvu". Neměl žádné hudební vzdělání, ke hře na varhany i dirigování se pracoval jako samouk. Měl téměř absolutní sluch, což se projevovalo i v provedení skladeb sboru. Oceňovali to i sbormistři - profesionálové z jiných sborů. Velmi si vážil zpěvaček a velice oceňoval jejich obětavost, že při zaměstnání a péči o rodinu najdou čas na zkoušky a účinkování v Čestmíru. Noty rozepisoval pro celý sbor rukopisně - jiná možnost tehdy

nebyla. Jeho krásné skladby jsou zpívány dodnes. Zemřel 27. června 1984.

V roce 1960 obnovila Osvětová beseda (pod vedením učitele Josefa Stluky) činnost Čestmíru, který se od roku 1948 odmlčel. Mužský sbor vedl pan Oldřich Luňák a ženský sbor Zdeněk Skočdopole. Byl založen též orchestr, jehož manažerem byl Alois Bukovský. Po ukončení činnosti mužského sboru vznikl sbor smíšený.

Většinu členů smíšeného sboru tvořili zpěváci a zpěvačky chrámového sboru. První koncert Čestmíru byl v r. 1961 přednesl *Smetanovy ženské sbory*.

Neodmyslitelně patří k Čestmíru učitelka hudby paní Marie Koudelková, velmi obětavá korepetitorka.

Čestmír měl také samosprávu. První předsedkyní byla ředitelka ZDŠ Františka Stluková, potom Marie Staníková.

Druhý koncert, který patřil k významnějším, byl uspořádán k 120. výročí narození A. Dvořáka - zazněly v něm *Dvořákovy dvojzpěvy*.

Čestmír se zasloužil o pořízení a odhalení pamětní desky polenského rodáka profesora Bohumila Čeňka. Další významnou událostí bylo uvedení České vánoční mše HEJ MISTŘE J. J. Ryby za pomoci zpěváků z Havlíčkova Brodu. Koncert byl uveden jako *Koledy J. J. Ryby* v tehdejší Sportovním domě s průvodním slovem o životě J. J. Ryby - Vánoce 1967.

V následujících letech byla tato mše uváděna na Hod Boží Vánoční při mši svaté. Protože Čestmír byl jedním z nejstarších pěveckých sborů na Vysočině, umístilo okresní kulturní středisko v Jihlavě do Polné *Setkání pěvců Vysočiny*. Konalo se vždy v listopadu nebo začátkem

prosince. Ze začátku tato setkání bývala v Lidovém domě, po rekonstrukci v kině. Na koncertě v Lidovém domě bylo provedeno *Otvírání studánek* od B. Martinů a na koncertě v kině *Česká píseň* B. Smetany.

Po smrti Zdeňka Skočdopole v červnu 1984 Čestmír na čas ustal v činnosti. Ta byla obnovena po návratu nynějšího sbormistra Jiřího Vacka z vojenské prezenční služby v roce 1985.

Jiří Vacek

Narodil se 19. února 1964 v Jihlavě. Ve svých 12 letech se zaměřil na hudbu. Učil se soukromě u pana Františka Prchala hře na harmoniku a po dvou letech ještě na saxofon a klarinet. Tato výuka trvala 7 let. Po základní škole nastoupil do učebního oboru mechanik klávesových hudebních nástrojů v Hradci Králové. I zde uplatnil své nadání a hrál v žákovské dechovce, která spadala pod školu. V roce 1979 se učil hře na klavír u profesorky Kočové v Hradci Králové. Po dvou letech přešel k učitelce Marii Polandové v Polné, kde pokračovala jeho výuka na klavír, která trvala osm let. Tato výuka mu podle jeho slov hodně dala. Od roku 1980 hrál na klarinet v dechovce Vysočinka a tanečních skupinách Arsis a Impuls. Během vojenské služby, v letech 1983 - 85, hrál na klarinet. Po návratu z vojny domů se ihned věnoval hudbě a zpěvu v děkanském kostele. Zde si ho všiml pan Milota Holcman a jeho zásluhou, po dobu čtyř let, se vzdělával v Praze u profesora Bohumíra Rabase a profesora Josefa Hercla v dirigování sboru a orchestru. V roce 1987 se Jiří Vacek ujal vedení Čestmíru a v roce 1988, při oslavách 190 let ochotnického divadla se konalo první veřejné vystoupení od úmrtí Zdeňka Skočdopole.

Od r. 1993 soukromě podniká v zemědělství a ladí klavíry. Všechn svůj volný čas věnuje chrámové hudbě a zpěvu.

Čestmír se účastnil veřejných vystoupení k 750. výročí města Polná, přehlídky pěveckých sborů Vysočiny, absolvoval adventní a vánoční koncerty....

Velmi úzce spolupracuje s ochotnickým souborem Jiří Poděbradský. Někteří představení připravovali společně, např. divadelní hru Podskalák, vzpomínkový večer Karla Hašlera, oslavy 50. výročí ukončení druhé světové války, 200. výročí

ochotnického souboru Jiří Poděbradský, 80. výročí vzniku republiky.

Při Čestmíru pracuje dětský pěvecký sbor pod vedením učitelky Marie Štohanzlové.

Nyní má Čestmír 22 členů a je naděje, že jejich počet bude vzrůstat.

Každý z Vás, polenských občanů může být právem hrdý nejen na bohatoru historii našeho města, ale i na jeho krásnou hudební tradici.

Jiří Vacek

ZAPOMENUTÝ AUTOR Z NAŠEHO KRAJE

V roce 1992 vyšel v druhém vydání soubor esejů Pavla Eisnera nazvaný *Milenky* (1. vydání 1930). Kniha se zabývá velice zajímavou kapitolou symbiózy českého, německého a židovského živlu v českých zemích, totiž jak je zobrazována česká žena v německé literatuře z Čech. Eisner konstatuje, že Němec v české literatuře bývá zpravidla líčen schematicky, podobně jako český muž v literatuře německé. Zato však česká žena působí na německé autory živelnou přitažlivostí, má zvláštní svěžest a spontánnost. Eseje jsou věnovány postavám českých žen v prozaické i básnické tvorbě jak proslulých literárních osobností (Kisch, Werfel, Rilke, Salus, Brod, Leppin, Watzlik aj.), tak autorů méně známých, své místo má i Vlasta Borovská, hrdinka románu *Vlasta a její student*, zasazeného dějově do pražského prostředí, jehož autorem je Erwin Heine. Jde sice o dílo bez umělecké hodnoty, jak sám Eisner podotýká, navíc proniknuté myšlenkou německého nacionalismu, nás však zajímá jméno autora, rodáka z

polenského okolí, od jehož narození nás dělí rovné století.

Erwin Heine se narodil 19. září 1899 ve Stříteži, avšak převážnou část svého nedlouhého života prožil v Opavě, kde jako novinář přispíval svými kulturněpolitickými fejetony do časopisu *Deutsche Post*. Vedle již zmíněného románu *Vlasta und ihr Student* z roku 1923 napsal ještě romány *Das singende Herz* (1922), *Waldseele* (1923), *Über den Dengisbei* (1926), *Der Frühtag* (1926) a *Der Weg zum ich* (1932). Po druhé světové válce byl odsunut do tehdejšího sovětského okupačního pásma v Německu, kde zanedlouho - v roce 1947 - zemřel ve Schwarzenbergu nedaleko Saské Kamenice.

Jako autor je pro německou literaturu dávno zapomenut, s jeho jménem se ne-setkáme v žádné sebedůkladnější encyklopedii či literárněhistorické příručce. Připomeňme ho tedy při příležitosti stého výročí jeho narození alespoň proto, že vstoupil do pozoruhodného díla Pavla Eisnera a že je místem svého zrodu spojen s polenským okolím.

LUFŤÁCI

V dnešním výletu do historie města se vydejme do meziválečného období, kdy do Polné přijížděli za zdravým vzduchem na letní byt rodiny se svými ratolestmi i místní rodáci z Prahy, Brna a jiných větších měst z celé republiky. Kromě nich bylo město a jeho okolí cílem skautských táborů, sokolských dětí z Prahy - Dejvic, členů Českého plaveckého klubu Brno i jiných skupin dětí, které přijely načerpat ve zdravém prostředí nové síly. Mnozí z nich se pak do Polné vraceli a město nezištně propagovali. Znamenali i určitý ekonomický přínos pro místní podnikatele. Mamutí rekreační objekty s výběrovou a organizovanou rekreací s kulturními a sportovními referenty ještě neexistovaly. Podívejme se, co mohlo město "luffákům", jak se letním hostům říkalo, nabídnout. Patřili k nim zejména ti méně majetní, jejichž peněženka nedovolovala pobyt v luxusních hotelích světových lázní, horských středisek či přímořských letovisek. Polná byla svým hostům dostupná i dobrým vlakovým spojením. Možnost nenáročného, cenově přijatelného ubytování nabízelo několik hotelů na rozdíl od současných ubytovacích možností. Polenští rodáci nacházeli ubytování u příbuzných a přátel.

Příjemným zážitkem byla již cesta supícím "kafemlejnkem" za stanice Polná-Štoky do vždy pěkně upraveného polenského nádraží. Již z dálky město vítalo návštěvníky zalesněným hřbetem Březiny a věží děkanského kostela. Z nádraží, pokud jste se nevydali do města pěšky, byla možnost využít služeb některého z místních autodrožkářů. Zavazadla jste mohli zanechat v úschovně na nádraží a podomek z hotelu vám je dopravil do města.

Hotel "U Zlaté hvězdy" na Husově náměstí nabízel levné a čisté pokoje, výbornou domácí kuchyni i plzeňské pivo. Pamětníci potvrdí, že v krásné restauraci hotelu, kde je dnes prodejna zdravé výživy, obsluhoval hosty číšník ve fraku. Dalším střediskem letních hostů byl "Hotel Culka" s hostinskými pokoji a jídelnou v restaurované historické sině z roku 1479 v domě knížete Viktorina z Kunštátu. O spokojenost hostů pečoval absolvent hotelové školy Karel Culka junior. Výbornou domácí kuchyni v příjemném prostředí nabízel hostinec "U Slovana". Bývala zde pod mohutnými kaštany zahradní restaurace s kuželníkem. Z kdysi příjemné zahrady je dnes páchnoucí skládka, zničen byl velký altán i kuželník. Na náměstí, v místě dnešní samoobsluhy, byl do roku 1930 v provozu hotel "Karásek". Ubytovací hostinec byl i u nádraží. Rovněž toto zařízení nabízelo dobrou kuchyni, kuželník a zahradní parket, kde byla možnost si občas při "šramlu" zatančit.

O hostince nebyla ve městě nouze a ve všech se čepoval *nejzdravější občerstvující nápoj*, který každému doporučoval Měšťanský pivovar v Polné, pivo světlé i tmavé, 10° výčepní, 12° zdravotní granát a 12° ležák. Na vínečko a párek bylo možné zajít do jídelny a vinárny "U Procházků", kam vás zvali sloganem *Uzenářství vzorné naleznete v Polné. Je jím bez nadsázky, věřte, závod M. Procházký*. A pokud jste zatoužili po dobré kávě, její vůně lákala hned ze sousedního domu sloganem Rudolfa Chlebečka *Dnes a zítra - každý den Chlebečkovu kávu jen*. Mlsounům zase v Třebizského ulici doporučoval svoje čerstvé výrobky cukrář Karel Hazuka. Paním a dívkám na letním bytě

nabízela *látky dobré a levné* E. Kovářová. Firma je na domě dodnes, stejně jako na nedaleké lékárně. Ani ta nezůstala v reklamě pozadu s nabídkou *Lékárničky jen z lékárny U černého orla*. Ale nejen chlebem živ jest člověk. K rozjímání i prohlídce uměleckých děl svou majestátností vybízely čtyři zdejší kostely po celý den přístupné. Nebylo ještě otrlců vykrádajících svatostánky. A městští strážníci měli město pěkně pod dohledem. Kdo měl štěstí pobývat v Polně v době, když zde trávil dny volna městu věrný rodák varhanní virtuós Josef Kuhn, odnesl si nezapomenutelný prožitek z kostela sv. Anny, kde se mistr připravoval na své koncertní turné. Mnohdy tóny varhan přilákaly do kostela i skautky s "nahými koleny", což se nesetkávalo s pochopením nábožensky založených žen. A ještě méně přijatelné bylo, když jim mladý pohledný Mistr zapreludoval něco z příliš světského repertoáru. Za zpěvu rozverně písničky "Stály báby u silnice, divily se převelice, že hej hola, hola hola la, že mám nahá kolena ...", odpochoďovali skautíci do svých stanových táborů. V zájmu počestnosti dodejme, že dívčí a chlapecký tábor byly každý na jiném konci města, vzdáleny od sebe dobrých 5 kilometrů, jeden u rybníku Kukle, druhý u rybníku Panák.

Vypravme se konečně za zdravým vzduchem do okolních lesů. Hub v nich bylo jako po dešti, byla zde hojnost lesních plodin - jahod, borůvek a nádherných malin. Ani o brusinky nebyla nouze. K vycházkám do lesů si nechme poradit od Břetislava Rérycha v publikaci *Polná. Průvodce po městě a okolí*, vydané nákladem K. Č. turistů v Polně v roce 1927. Z těch bližších to byla vycházka okolo rybníku Peklo, na Kalvárii s křížovou cestou a Božím hrobem na vrcholu kopce, procházka kolem městských zahrad či

kouzelným údolím Slavičku, lesem Březinou až do malebné vísky Věžničky. Dnes tyto oblíbené nedělní či podvečerní procházky už bohužel nemají příznivce. Kolik polenských projde alespoň jednou v roce tato krásná místa. Mnozí je v dnešním civilizizačním shonu míjejí v automobilech a uvědomí si je, až když leží s infarktem myokardu na nemocničním lůžku - pokud mají to štěstí.

Vydejme se ale dál Pojmannovou stezkou, dnes již jen obtížně schůdnou, do míst, kde stával Borský mlýn. Po tři léta věnoval kdysi Václav Pojmann svůj starostenský plat na vybudování této téměř 3 km dlouhé cesty, na jejímž vybudování se podílel i autor výše uvedeného průvodce. Neschůdná je i cesta na protilehlé straně od židovského hřbitova kolem rybníku Bor a dále Panským lesem k rybníku Kukle až do Věžnice. Věžničtí ji kdysi absolvovali denně při cestách do polenské měšťanky, do kostela i za nákupem do města. Alespoň jeden půlden věnujme vycházce k Bechyňově lipce, odkud se nám z pouhé meze a bez rozhledny otevře snad nejkrásnější rozhled na Polensku. Na západě je rozloženo město s jeho věžemi a věžičkami, zrcadlí se rybníky Varhánkův a Zimák. V dálce se modrá Vysoký Kámen, Vysoká Hora a Plešivec na Štocku až po Hochtánov, Květnov a Lipnici na Brodsku. Na sever za Hrbovem je les Vrše a je vidět i Borovský kostelík. Za pásem lesů na Mastníku a Kolových lesů se modrají nejvyšší vrcholky Českomoravské vrchoviny u Žďáru nad Sázavou. Na východní straně vidíme 716 m vysoký Blažkov a Špitálský les s rozvodím Severního moře a Černého moře. Na jihu je les Ochoz a hory daleko za Jihlavou. V dalších dnech bychom se mohli vydat do Nidrholce (z Německého Niederholz - podrost), Machova Březí nebo na delší výlet do

Chaloupeckých lesů. Neměli bychom vynechat ani cestu krásným údolím podle dnes obnoveného Podhorského rybníka podleským údolím kolem Podleského mlýna až do Ochozského lesa.

Pro náročnější turisty najdeme v průvodci trasy po turistických značkách z Polné do Smrčné, k Dářku, do Přibyslavi, do Štoků a na Petrovice, dále pak z Polné na Šlapanov, do Měřina a do Ostrova nad Oslavou. U všech těchto cest nás autor v průvodci seznamuje s historií míst, kterými trasa vede.

Bolí vás už z toho chození nohy? Pojdme si odpočinout k rybníku Peklo, králi polenských rybníků. Svou rozlohou a klidnou hladinou přímo vyzýval letní hosty ke koupání. Osobitou atmosféru měla Vitkova plovárna, kde bylo možno se slunit nebo ulehnout do stínu stromů. Byly zde kabinky, prostor ve vodě vyhrazený neplavcům a dětem, půjčovna lodiček a maňásků i malé volejbalové hřiště. O provoz se staral svérázný pan Procházka a jeho paní, kteří zvoncem vyzývali veslaře k návratu zapůjčených pramiček a jiných plavidel. Mnohdy marně. Mohli jste si zde koupit "utopence", láhev piva, limonádu. Dnes ji známe jen ze zašlých fotografií. Mohli bychom říci, že to byla klasická plovárna své doby. Taková, jakou ji v povídce *Rozmarné léto* bohatou a krásnou řečí ztvárnil VI. Vančura a jak ji známe z filmového zpracování režiséra Jiřího Menzla. Snad každým rokem si s plavčíkem Důrou říkáme "Tento způsob léta zdá se mi poněkud nešťastným".

Nebyla ozónová díra, přítoky Zhořského a Jamenského potoka nepřinášely saponáty, po hrázi Pekla a okolních silnicích se neřítla stáda ovzduší znečišťujících automobilů. Nejen plovárna, ale i břehy Pod Novákova a naproti U Višniček byly

obleženy místními obyvateli a letními hosty. Po koupeli se "chytal bronz", hrály karty, jezdilo na lodičkách. Najde dnes zabahněný rybník sponzora, mecenáše nebo bohatého strýčka v Americe, který mu vrátí jeho zašlou slávu? Než se však s rybníkem rozloučíme, připomeňme si osobnost, která s ním byla dlouhá léta neodmyslitelně spojena, řídícího učitele v. v. pana Hlouně, který od prvních jarních dnů až do zimy začínal každý den ranní koupeli U Višniček. Dožil se 95 let.

Jakou kulturu mohli polenští nabídnout návštěvníkům města? Dobré ochotnické divadlo, vystoupení pěveckého sboru Čestmír, výpůjčku knih v dobře vybavené Husově knihovně, návštěvu muzea v areálu místního hradu, židovskou synagogu a židovský hřbitov. V "biografu", který ještě byl v sále pivovarské restaurace U Slovana, se mohli pobavit filmy s Ch. Chaplinem, českým králem komiků VI. Burianem, smát se nad americkými groteskami nebo uronit slzu při filmech s A. Nedošínskou, které dnes známe z televizí vysílaných filmů pro pamětníky. A samozřejmě mohli korzovat okolo rynku a ohlížet se za hezkými děvčaty. Sportovci mohli využít volejbalového a tenisového kurty na sokolském cvičišti v zámku nebo si zacvičit v jiné z místních tělovýchovných jednot.

Pokud počasí nepřálo a způsob léta byl poněkud nešťastným, mohli si návštěvníci zajet autobusem pana Vokouna do Žďáru nad Sázavou nebo do Přibyslavi. Vlákem se mohli vydat do dnešního Havlíčkova Brodu nebo do Jihlavy. Na historickém jihlavském náměstí ještě nestálo železobetonové monstrum obchodního domu z období reálného socialismu. Poděkujme polenským "konšelům" z oné doby, že nebyli obdařeni nápadem ani finančními

prostředky realizovat podobný megalomanský projekt uprostřed Husova náměstí na místě historické radnice, v roce 1945 zničené při náletu a rok poté zbořen.

Ohlédneme-li se dnes zpět, můžeme konstatovat, že město nabízelo svým "luffákům" v letním - některým i v zimním - období kromě zdravého vzduchu dobré podmínky k odpočinku, srovnatelné s jinými místy v republice. Relativní pohoda třicátých let s blížící se "osudovou" osmičkou na konci letopočtu se však začala vytrácet a v dalších letech zmizela v nenávratnu. Nedaleké vesnice s národnostní menšinou zasáhla vlna nacionalismu a se stále silící intenzitou odtud zazníval hlas křiklouna z mnichovských pivnic, který sváděl naše německé spoluobčany k cestě do pekel. Mračna nad Evropou se zatahovala. Květnová mobilizace v roce

1938 přinesla také Polenským starosti o republiku. Následovala potupná mnichovská dohoda a v roce 1939 okupace zbytku Čech a Moravy nacistickým Němcem; v září 1939 vypukla druhá světová válka. Doba "luffákům" nepřála. Německé slovičko Luft už nebylo spojováno s letními hosty, ale s válečnými výrazy Luftschutz a Luftschutzraum, nad Vysočinou kroužila letadla Luftwaffe. České obchody nesly cizojazyčné nápisy, byly potraviny i jiné listky, vše bylo na přiděl. Z Polné, idyllického městečka na dlani jsme měli Stadt Polna. Začala smutná část historie celé naší vlasti na dlouhých šest let.

Použitá literatura:

Rérych Břetislav: *Polná. Průvodce po městě a okolí*. Pohá 1927

ZAJÍMAVÁ POLENSKÁ VÝROČÍ V ROCE 1999

- 1259 (740 let) - Vikard z Tírné s manželkou a jeho zeť Jan (Janova manželka - dcera Vikarda z Tírné - byla matkou Závíše a Vikarda, pozdějších pánů na Polné) dávají podací právo kostela v Dobřanech sestrám sv. Máři Magdalény.
- 1329 (670 let) - 26. srpna zemřel český šlechtic Jindřich z Lipé, od roku 1319 zemský hejtman. Pro své mocenské postavení ve státě byl považován za nekorunovaného českého krále. Vlastnil mnoho statků v Čechách a na Moravě, také panství Polná.
- 1469 (530 let) - Po porážce u Vilémova uchýlil se na Polnou král Matyáš Korvín a zanechal zde silnou uherskou posádku; po dva roky odtud ovládal kraj.
- Viktorin s Kunštátu vypravil se s četným vojskem proti králi Matyáši, byl však 27. června ve městě Veselí uherskými přepaden, zajat a 9 roků vězněn.
- 1479 (520 let) - 1. listopadu Viktorin znovu získal Polnou (svatováclavský sněm v Praze na podzim rozhodl, aby ve válce s Uherskem ztracené statky byly vráceny původním vlastníkům).
- 25. listopadu Viktorin udělil Polné městská práva, znak a právo pečetit červeným voskem, daroval městu dům uprostřed náměstí na radnici a dal postavit dům "U rytířů". V domě čp. 40 U Losenických byla zrušena prastará polenská rychta.
- 1499 (500 let) - Na základě smlouvy z 3. října prodává Jan Lipský z Lípy Janu Bočkovi z Kunštátu a z Polné své dědictví v Šicendorfu a Otendorfu.
- 1509 (490 let) - Hynek Boček z Kunštátu potvrzuje "svobodné právo" Janu Brabcovi z Hrbova, udělené r. 1463 Viktorinem z Kunštátu.
- 1569 (430 let) - Majitel Polné Zachariáš z Hradce koupil k polenskému panství Železné Horky za 1000 kop českých grošů od Jindřicha Čechočovského z Čechočova.
- 1579 (420 let) - Zemřel majitel polenského panství Menhart Lev z Hradce a jeho majetek přešel zpět do rukou jeho otce Zachariáše.

- 1589 (410 let) - 6. února zemřel Zachariáš z Hradce a polenské panství zdědila jeho druhá manželka Anna Hradecká ze Šlejníc a ještě ten rok po ní panství získal Adam z Hradce (Adam z Hradce byl mj. komorníkem arcivévodů Rudolfa - pozdějšího císaře a Arnošta - synů císaře Maxmiliána II.).
- V Polné byl zaveden tzv. "Listář", obsahující přepisy privilegií z let 1428 - 1689 a zápisy o polenských pamětihodnostech, mezi nimi historií Polné za pánů z Kunštátu K. Pražana a zápisky děkana P. Florianu z let 1729 - 1775.
- 1609 (390 let) 12. července zemřel churavý Jan Žejdlic ze Šenfeldu nezanechav potomků; rodné statky včetně Polné byly sloučeny pod správu Rudolfa Žejdlice.
- 1619 (380 let) - Rudolf Žejdlic ze Šenfeldu s Oldřichem Vchýnským z Tetova a stavovským vojskem přitáhl v červnu k Polné obsazené tč. císařským vojskem. S pomocí věrných polenských obyvatel lstí Polnou dobyli a 400 císařských utratili mečem.
- 1649 (350 let) - V Polné se narodil Jan František Rivola, jeden z prvních národních buditelů.
- 1689 (310 let) - Kniže Ferdinand z Ditrichštejna dal postavit vedle městského špitálu špitál pro chudé z celého polenského panství.
- 1699 (300 let) - K získání potřebného místa pro stavbu nového kostela zrušili starý hřbitov, chrám s věží zvanou Tábora a do náměstí stojící domy; obecní kuchyni, šatlavu a domy Pavla Rudoleckého, Matyáše Měřinského, Jakuba Volfa a Jana Švába, které panství za 627 zlatých koupilo. Byl založen nový hřbitov na pozemku bývalé "kněžské zahrady".
- 28. srpna zemřel v Praze polenský rodák (nar. 1634) Jiří Ignác Pospíchal, český církevní hodnostář. V letech 1661 - 1694 převor a administrátor řádu křižovníků s červenou hvězdou. Dal přestavět pražský kostel sv. Františka a zřídil špitál na Novém Městě pražském.
- 1729 (270 let) - 13. června za přítomnosti všech členů cechu kožešnického byl zveřejněn a vešel v platnost Řád polenských kožešníků.
- 13. listopadu zemřel ve věku 67 let děkan Pavel Antonín Haberlandt.
- 1749 (250 let) - Malíř J. Czeregetti z Chrudimi provedl v kostele sv. Barbory nástrovní fresky s rozvětvenou ikonografií.
- 1779 (220 let) - 31. března zemřel v Polné sochař Viktor Václav Morávek (nar. 5. 9. 1715), žák F. M. Brokofla, autor barokních soch, sloupů a kašen v Polné a okolí.
- 16. října se v Polné narodil Karel Leopold Kasal (1799 - 1850), malíř. V četných obrazech zachytil dobovy kolorit Polné v letech 1808 - 1819, zhotovil také obrazy křížové cesty (sv. Anna u Pohledu).
- 1799 (200 let) - 16. listopadu se v Polné narodil MUDr. Mikuláš Mikše (1799 - 1874), významný pražský lékař. Jeho přednášky o epidemii cholery vyšly tiskem.
- 1829 (170 let) - 30. ledna se v Polné narodil Karel Varhánek (1828 - 1900), velkopřůmyslník a dobrodinec města.
- 24. října vypukl v Janovicích požár a za dvě hodiny shořelo 12 chalup.
- 1849 (150 let) - Město postoupilo radnici uprostřed města pro sídlo c. k. okresního soudu; radnice umístěna do bakalářského domu čp. 48.
- Zrušení rychtářské hodnosti; správu obcí převzali starostové volení občany.
 - 12. února se v Polné narodil Václav Pojmann (mylně uváděný Pojmon), spoluzakladatel společnosti Amylon (výroba dextrinu). Své značné jmění postupně odkázal na dobročinné účely. V roce 1922 zakoupil polenský hrad, který daroval Sokolu a Spolku městského muzea.

- 1859 (140 let) - 7. května zemřel v Praze Václav Michal Pešina (nar. 13. 9. 1782 v Hradci Králové), národní buditel, učitel, spisovatel a redaktor Časopisu katolického duchovenstva. V Polně působil 6 let jako kaplan, pak působil jako farář v Krucemburku a Bučině, posléze se stal kanovníkem chrámu sv. Víta v Praze.
- 1869 (130 let) - 16. srpna schváleny stanovy TJ Sokol Polná, zal. Gustavem Feltlem v roce 1868.
- V Polně žilo 5400 obyvatel; i přes velký úbytek po velkém ohni (r. 1863 vyhořelo 190 domů) žilo v Polně o 500 lidí více než v Německém Brodě.
 - V sousedním Německém Šicendorfu bylo započato se stavbou Severozápadní dráhy a nádraží.
 - 14. prosince se v Polně narodil Bohumil Čeněk (1869 - 1960), hudební skladatel a profesor, autor šesti pedagogických spisů a sborníků.
- 1879 (120 let) - Zahradník Jan Lacina z Polně se stal jednatelem plavební společnosti Severoamerický Lloyd v Brémách a Polná tak měla vlastní vystěhovaleckou agenturu (ve II. pol. 19. století se z Polně do Ameriky vystěhovalo na 200 lidí).
- 1889 (110 let) - 9. ledna se v Kateřinkách narodil MUDr. Karel Turecký (zemřel 15. 11. 1948), redaktor časopisu Polensko v letech 1937 - 1940. Z latiny přeložil kroniky polenských děkanů, publikoval řadu článků k historii o Polně.
- 1899 (100 let) - 1. dubna byla nalezena v lese Březina zavražděná devatenáctiletá Anežka Hrůzová z nedaleké Věžničky. Z údajné rituální vraždy byl obviněn místní Žid Leopold Hilsner a nespravedlivě odsouzen v procesech v Kutné Hoře a Pisku k trestu smrti. Tato událost se stala jednou z předzvěstí židovské katastrofy a jednou z neznámějších justičních afér v celosvětovém měřítku. Skutečný vrah Anežky Hrůzové nebyl dodnes odhalen.
- Počátkem roku byla ustavena Národní dělnická vzdělávací beseda Barák. Spolek hrál také divadlo.
 - Karel Varhánek věnoval městu svůj rodný dům, do něhož byla umístěna radnice.
 - 23. června se v Polně narodil Jan A. Vitek (zemřel 18. 7. 1950 v Praze), akademický sochař, laureát mnoha soutěží a výstav.
 - 12. srpna se narodil v Moravské Svatce Josef Věromír Pleva (1899 - 1985), spisovatel. Se svými rodiči (jeho otec Josef Pleva pocházel ze Skřýšova), kteří se často stěhovali, žil ve Žďáře n/S, v Radňovicích a nějaký čas také v Polně.
- 1909 (90 let) - 17. srpna vypukl na Sezimově náměstí požár a zničil šest domů s krásnými čelními štíty.
- 1919 (80 let) - V sále U Slovana začali provozovat biograf.
- 2. února zemřel v Holandsku polenský rodák (nar. 1856) Josef Rérych, ředitel cukrováru v holandském Bergen op Zoomu (20 tisíc obyvatel). Mnoho let trávil v Rusku, Francii a Belgii. V Holandsku postavil několik cukrovarů.
- 1929 (70 let) - 21. února zemřel v Praze akademický malíř Karel Ludvík Klusáček, rodák z Polně (nar. 25. 10. 1864), autor mnoha historických obrazů, ilustrátor četných publikací. Byl činným v pražských uměleckých spolcích a aktivním členem Klubu za starou Prahu. Odkoupením a zrestaurováním zachránil starý pražský dům "U Vejvodů", kde provozoval jeden z prvních pražských biografů, a kde bylo středisko uměleckých spolků.
- Píla za nádražím zahájila provoz.
 - Husova knihovna získala celé I. patro domu paní Stuartové, které bylo upraveno ve velký sál s předsíní.

- 1939 (60 let) - Byla dokončena přestavba domu U Medrických a Lidový dům zahájil svou činnost.
- 10. února zemřel v Olomouci Josef Činčera, polenský rodák (nar. 14. 3. 1886), spisovatel a ředitel obecné a měšťanské školy v Hošťálkově u Vsetína, otec filmového režiséra Radúze Činčery.
- 1949 (50 let) - Na bývalém fotbalovém hřišti za nádražím byla zahájena stavby mlékárny.
- Průtrž mračen 19. května způsobila velkou povodeň. Voda poškodila novou dlažbu a zatopila četné sklepy i obytné prostory, ze kterých byla několik dnů odčerpávána voda s bahnem.
- 1979 (20 let) - Započala postupná přestavba Domu dětí a mládeže.
- 1989 (10 let) - Jan Kasl, Bohuslav Kupa a MUDr. Pavel Zeman založili 26. listopadu v Polné Občanské fórum, které bylo za přítomnosti dalších devíti polenských občanů následující den oficiálně ustaveno. K politické situaci ve státě a ve městě svolalo 4. prosince OF veřejné setkání s občany, na které do sálu v Zámku přišlo na 1000 občanů. Toto setkání mělo zásadní vliv na další události v Polné.

vybral Jan Prchal

Jiří Vacek

J. V. PLEVA A POLNÁ

Před sto lety, 12. srpna 1899, se narodil spisovatel Josef Věromír Pleva, jeden z čelných představitelů české literatury pro děti. Své dětství prožil na Žďársku a Novoměstsku, kde byl jeho otec železničním dělníkem a později zřizencem. Sám začínal jako knihářský učeň, kratší čas pracoval rovněž jako dělník na železnici, za první světové války se ocitl na italské frontě. V roce 1924 absolvoval učitelský ústav v Čáslavi, učiteloval v různých místech na Vysočině, na Roudnicku a nakonec v Brně, kde později našel uplatnění jako rozhlasový pracovník.

Do literatury vstoupil roku 1929 novelou *Esporta*, v níž se vyrovnal s nejsilnějším zážitkem svého mládí, živelným odporem řadových vojáků proti válce. Vzápětí poté se však zaměřil na tvorbu pro děti, ve které dosáhl vrcholu hned prvním dílem, románem *Malý Bobeš*. Bezprostřední pohled dítěte spojil autor s obrazem chudé rodiny, vedoucí tvrdý existenční zápas na vesnici a posléze v malém městě. V povídce *Hoši s dynamitem* skloubil po vzoru

německého spisovatele Ericha Kästnera romantiku chlapeckého dobrodružného románku s aktuální tematikou, zvláště s realistickým vyličením údělu nezaměstnaných. Na konfliktu svědomí dvou chlapců z periferie založil povídku *Budík*. Pleva také převyprávěl Defoeova *Robinsona Crusoe* a již po své sedmdesátce vydal autobiografickou románovou kroniku *Dávno tomu*, v níž po rozvedení zápisů své maminky v plastické obrázky těžkého života horáckého života podal projasněný obraz osudů venkovského dítěte na počátku století. Právě na stránkách této knihy zaujímá Polná významné místo.

Kolébka Plevova rodu se nachází ve Skrýšově, kde byli spisovatelovi předkové dědičnými a svobodnými rychtáři. Na počátku jeho rodokmenu stojí jméno Jan, narozený tamtéž roku 1585. Ve Skrýšově se narodil roku 1843 spisovatelův dědeček Josef Pleva a roku 1868 jeho otec, rovněž Josef. Citový vztah J. V. Plevy k Polné trval po celý jeho dlouhý život. S Polnou je spjato jeho nejtěžší dětství (od

listopadu 1899 do května 1901, 2. března 1901 se tu narodil jeho bratr Oldřich). Otec našel tehdy zaměstnání u jedné polenské statkářky, maminka vydělávala na živobytí jako švadlena. V dalších letech vystřídala Plevovic rozrůstající se rodina řadu působišť na Moravském Horácku, v Polné však dále žila babička Marie Plevová (1844 - 1933), kterou měl J. V. Pleva velmi rád pro její veselou povahu. Již jako uznávaný autor se vracel do Polné v padesátých letech. Dokladem Plevova vztahu k našemu městu je nejen kniha *Dávno tomu*, ale i řádky z jeho dopisů.

J. V. Pleva

Brno 23. října 1959

Milý příteli,

děkuji za dopis a za ten starodávný pohled na Polnou, mám z něho radost, neb mi to připomnělo doby, kdy jako malého chlapce mne tatínek vodil do Polné za babičkou vždy o mrkvové pouti ... byl jsem od roku 1952 až 1956 každý rok hostem v lesním domku u Zhoře nedaleko

Polné, kde tráví dovolenou každoročně můj přítel Oldřich Macháček, bývalý generální ředitel Čs. filmu. Samozřejmě že jsem chodil z té chaty do Polné přes Zábornou pěšky a navštěvoval museum a vůbec se kochal krásou tohoto milého a malebného města, které je spjato s nejmilejšími vzpomínkami mého dětství.

2. IX. 1960

Děkuji Vám, příteli, za vzpomínku a velmi mne zarmoutila zpráva o úmrtí ředitele Bedřicha Neubauera, kterého jsem si vážil jako dobrého a vzdělaného člověka.

Brno 22. srpna 1970

Škoda, že se už nikdy nevrátí doby, kdy jsem se těšil, že půjdu s tatínkem do Polné na pouť k babičce.

Brno 20. října 1970

Jsem rád, že se Vám Vaše slavná pouť vydařila. Psal mi můj přítel, který tráví léto na chatě u Zhoře, že na pouti také byl a že to opravdu byla pouť velice slavná, bohatá na atrakce i na množství účastníků. Moc se mu to líbilo.

Brno 17. března 1971

Velmi jsem litoval, že jsem nemohl na poslední cestě doprovodit přítele Kubicu. Pamatuji si jej ještě z domu, jak vždy ráno se zastavoval u nás v Radňovicích pro mého bratra Oldřicha, s nímž chodil do novoměstské reálky.

Brno 18. srpna 1971

Domníval jsem se, že se podívám za svým přítelem O. Macháčkem, který tráví léto na chatě u Zhoře, a že se zastavím v Polné. Moje srdeční nemoc však se letos nějak zhoršila a neodvážuji se proto někam na delší cestu. Snad se to zlepší a já se příštího roku podívám na Vaše milé město, které mi už v dětství přirostlo k srdci a mám vzácně milé vzpomínky i na pozdější návštěvy v něm. Jednou jsem

provázel městem básníka Vítězslava Nezvala a i jemu se líbila atmosféra tohoto klidného města, jeho pěkná architektura a okolí.

Brno 2. dubna 1974

Já bohužel už asi Polnou neuvidím, mám pro srdeční potíže zakázané cestování samotný a s Věruškou oba nemůžeme odejít z domu. Tak už jen vzpomínám.

Brno 7. VII. 1975

Potěšilo mne, že Polná vzpomněla tak důstojným způsobem nedožitych narozenin Vítězslava Nezvala, přítele věrného, který mne měl opravdu rád ... Přítele Dr. Evžena Novotného prosím ode mne pozdravujte, až ho potkáte. On je z Nového Města a známe se řadu let.

Brno 16. října 1975

Ptáte se, kde moji rodiče v Polné bydleli. Ten první jejich byt nevím, kde byl, ale kde bydleli potom u pana Přikryla regenschoriho, to bylo v té ulici co se po ní jde k Záborné, z města se jde Horní bránou a je to dům jednopatrový po levé straně a v průčelí mezi okny v patře byl výklenek a v něm pravděpodobně soška Panny Marie. Moji rodiče bydleli v přízemí a pan Přikryl v prvním poschodí. Byl jsem u pana Přikryla na návštěvě asi dvakrát s tatínkem ještě ze Sázavy a potom také sám, to mi bylo asi 12 let, žila ještě paní

Jiří Vacek

J. V. Pleva

Přikrylová a vyprávěla mi o smrti pana Přikryla, že se mu poslední den o mně zdálo.

J. V. Pleva prožíval léta svého stáří v kouzelném prostředí svého domku na brněnském Červeném kopci, pod nímž plynula řeka Svatka, pramenící v jehorodném kraji. I ona pro něho představovala symbolické pojítko s Vysočinou. Jeho život se tiše uzavřel 7. září 1985.

ROTHAUGOVÉ

Z historie polenského ochotnického divadla je známo, že v roce 1888, krátce po ustavení spolku divadelních ochotníků "Jiří Poděbradský", věnoval polenský rodák, akademický malíř Teodor Rothaug, tehdy žijící ve Vídni, polenským ochotníkům divadelní oponu. Opona, kterou při příležitosti 90. výročí existence ochotnického

divadla v Polné zhotovili podle Rothaugova návrhu jeho synové Leopold a Alexandr, visela v sále "U Slovana" až do roku 1935, kdy byla přenesena do městského muzea.

Bratří Rothaugové, kterým bylo v době práce na oponě pouhých osmnáct a dvacet let, měli před sebou dlouhou životní

a tvůrčí cestu, oba přežili první i druhou světovou válku a dosáhli vysokého věku.

Proslulejším z nich byl Alexandr Rothaug, narozený 13. března 1870 ve Vídni. Od roku 1885 studoval na tamní Akademii výtvarných umění, v roce 1892 odešel do Mnichova, kde se věnoval studiu přírody a pracoval jako ilustrátor pro humoristický časopis *Fliegende Blätter* (vycházel v letech 1845 - 1944), v Německu i ve světě ceněný pro své grafické spolupracovníky, mezi něž patřili Moritz von Schwind, Carl Spitzweg, Adolf Oberländer, Franz von Stuck, Thomas Theodor Heine. V roce 1899 ilustroval Sienkiewiczův román *Quo vadis?*, je autorem ilustrací k Apuleiovu *Zlatému oslu*. Studijní cesty konal do Itálie, Španělska a

Dalmácie. V roce 1910 se stal členem společnosti vídeňských výtvarných umělců *Kunstlerhaus*, ovlivněn Franzem von Stuckem namaloval četné obrazy s náměty německých pověstí a antické mytologie. Vedle nástropních maleb v lázeňském domě v Meranu vytvořil četné kostelní fresky a opony pro divadla ve Frankfurtu nad Mohanem, Štýrském Hradci, Vídni a Norimberku. Zemřel 5. března 1946 ve Vídni.

Starší z bratří, Leopold Rothaug, narozený 28. října 1868, rovněž člen Společnosti vídeňských výtvarných umělců, ho přežil o třináct let a zemřel jedenadevadesátiletý ve Vídni 16. dubna 1959.

Jejich hrob se nachází ne hřbitově ve vídeňském Grinzingu.

Milan Sup

ZASTAVENÍ NA RYNKU

V dnešní vycházce do historie Polné se projdeme po "zapomenutém korzu okolo rynku", do nedávna dlážděném mozaikovými chodníky věnovanými r. 1909 Občanskou záložnou, a zastavíme se alespoň na chvíli u některých domů v centru města. Veliké Husovo náměstí, jehož nynější vzhled vznikl po velkém ohni v roce 1963, má rozlohu 175 arů. Připomeňme, že majitelé domů, kteří získali právo vařit pivo, byli zavázáni věnovat výtěžek z várek na udržování svých domů a kdo tuto povinnost neplnil, přišel o várku. V architektuře města se projevil vliv florentinských stavitelů a štukatérů, kteří zde působili počátkem 18. století při stavbě chrámu Nanebevzetí Panny Marie. Štity a cimbuří domů a jejich fasády byly zdobeny táflováním a sgrafitem. Po ničivém ohni překrásné gotické, renesanční a barokní štity nenávratně zmizely. Mnohé domy si však některé historické stavební prvky

zachovaly a dnes je vnímáme jako samozřejmost a ve shonu všedních dnů bohužel mijíme bez povšimnutí.

Střídání období rozvoje a úpadku města se projevilo na údržbě a vzhledu jednotlivých domů i celého centra. Po roce 1989 získalo mnoho domů, vrácených původním vlastníkům, nové fasády, které historické náměstí projasnily, některé domy zatím na "nový kabát" čekají.

Zastavme se alespoň u některých domů ve vlastnictví kdysi právovárečných měšťanů a zahleďme se na krásu kamenných portálů z českého pískovce majestátně zdobících vjezd či vchod do domu. Z období renesance pocházejí domy č. 41, 47 a 48. Památný starý dům č. 49 dal postavit v roce 1479 kníže Viktorin z Kunštátu. Dnes je dům známý jménem "U rytířů". V hostinské místnosti, kde byla restaurace "Hotelu Culka", je pozoruhodná hvězdovitá klenba. Pamětní kamenná deska (na

obálce Polenska) připomíná období pánů Bočků z Kunštátu. Rytíř vlevo drží kunštátský znak, anděl vpravo erb manželky jednoho z rytířů, pocházející z rodu Kunštátů. Vedlejší dvoupatrový dům, zvaný bakalářský, či kdysi bakalářovský, měl prvního majitele Havla Palamedese, městského písaře, absolventa univerzity ve Wittenbergu, který v roce 1562 založil polenskou gruntovní - "Rychtářskou knihu". Kniha se stala důležitým pramenem k historii Polné a je uložena v Národním muzeu v Praze. Jeho syn, mistr učení pražského, dal dům ozdobit sgrafitem, které nechal vyretušovat poslední z vlastníků domu Ing. Brabenec. Při poslední komplexní rekonstrukci domu byl restaurován a díky novému majiteli České pojišťovně a. s., veřejnosti zpřístupněn nádherný mázhaus, sklenutý na kamenných sloupech vzácné románské renesance. Škoda, že se nepodařilo obnovit sgrafita na fasádě domu. Sousední dům kdysi zvaný "U Bezstarostích", v němž byla do padesátých let továrna na obuv Adolfa Wollmanna, má zachovalý renesanční portál. V letech 1840 - 1842 zde žila spisovatelka Božena Němcová. Její pobyt připomíná na domě umístěná bronzová pamětní deska z roku 1934 od profesora kreslení Jaroslava Rérycha. Pěkný renesanční portál má i bývalý pivovarský dům, dlouhá léta známý jako restaurace "U Slovana". V minulosti byl sídlem četných polenských spolků, byl zde divadelní sál místních ochotníků a první kino ve městě. Dříve tvořil tento dům se sousedním domem prastarou polenskou rychtu. Býval zloben sgrafitem. Uvnitř domu jsou zachovalé sloupy podobné románským. Rychta zde byla zrušena v roce 1479. Dům byl dlouhá léta ve vlastnictví staré polenské rodiny Losenických. Ve vedlejším domě se narodil Karel Varhánek, který později založil po celém Rakousku-Uhersku řadu potravinářských továren. Dům daroval tento polenský dobrodinec rodnému městu, které jej v roce 1889 podle plánů rovněž polenského rodáka Karla

Pelikána přestavělo na budovu dnešní radnice. Budova bývala též sídlem městské spořitelny, okresní správní komise, sboru dobrovolných hasičů a městské policie. Pěkné kamenné portály jsou i na dalších domech jižní i severní strany náměstí. Nedávno byl restaurován portál v domě č. 43, v němž byla od roku 1681 "Obecní kuchyň", později pak hostinec "U Černého orla" a "U Králů". Bez povšimnutí nemůžeme ponechat ani portál bývalého hotelu "U Zlaté hvězdy", kterým nyní vede průchod pro pěší do Horního města. Na severní straně nás zaujme fasáda historického domu "U Kubíčků", bývalého panského domu "U Českého lva".

K portálům samozřejmě patří i vrata. Není jich na náměstí málo; jsou těžká, dubová, v minulém století zdobená místními řezbáři, některá ještě krásnou litinovou klikou. Výplně některých jsou zdobeny koványými mřížemi, uměleckým dílem polenských kovářů. Překrásné řezbářské výplně najdeme na vratech domu č. 45, kde byl známý obchod Jana Hladíka a dodnes se zde říká "U Hladíků". Na protilehlé straně náměstí jsou pěkná zachovalá zdobená vrata v domě č. 28, kam byla roku 1814 z domu č. 49 přestěhována známá polenská lékárna "U Černého orla". Na mnohých vratech zapracoval čas, některá bylo nutno vyměnit za jednodušší. Škoda, že vzhled těch dosud zachovalých ruší necitlivé umístění schránky, zvonky, dopravní značka či kus plastu v místě kliky. Mnohé litinové a kované kliky nenávratně zmizely ve šrotu, stejně jako starodávná klepadla používaná kdysi místo domovních zvonků. Klepadla spatříme dnes již jen na dvou vchodech do domů v Třebízského ulici, navazující na Husovo náměstí.

Do poválečných let se v centru města zachovaly četné dřevěné portály obchodů a obchůdků, které dnes známe již jen ze zašlých fotografií. Na náměstí zbývá jediný pěkný dřevěný portál na domě č. 21, v němž bývala knihtiskárna Bedřicha Zapletala, kde byla nejen vytištěna, ale i

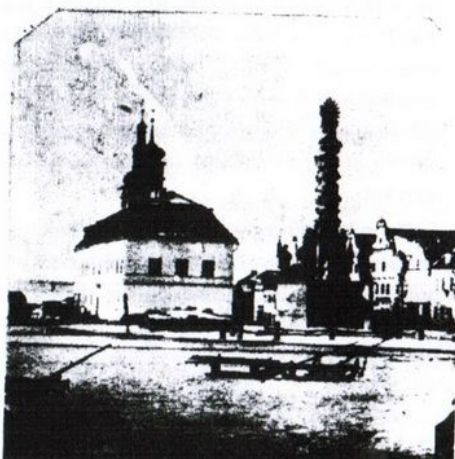
vydána většina z mnohých publikací polenské historie.

Na Sezimově náměstí na domě č. 67 je dosud dobře udržovaný portál. V domě je nyní obchod s kuchyňskými potřebami. Podle fotografie z roku 1909, dokumentující požár domů v Poděbradově ulici a na Sezimově náměstí, nebyl tento dřevěný portál zničen a je na něm čitelné firemní označení pekařství Bohumila Kepra. Portál jej zachycen i na snímku z konce 19. století s firmou pekaře Jana Coufala, fotografie zachycuje skutečnost před zbouráním sousedního domu a rozšířením vozovky na Jihlavu. Po velkém požáru se i v těchto místech ráz domů změnil. Původní štíty byly strženy, střechy opatřeny pevnou krytinou a orientovány podél náměstí a přilehlé Poděbradovy ulice. Barokní štít se zachoval na domě, kde je muzejní expozice staré polenské školy. Nový portál se objevil na drogerii Gustava Vítky v domě, který patřil kdysi nejvýznamnější polenské osobnosti Antonínu Pittnerovi a který byl místem schůzek českých vlastenců v době národního obrození.

Naše putování ukončíme posezením na lavičce pod lipami v parku na náměstí. Ještě než usedneme, zastavíme se před vysokou statuí z dílny polenského mistra Viktora Václava Morávka, postavené nákladem děkana Petra Floriania v roce 1750 a restaurované na přelomu 80. a 90. let 20. století. Na statui jsou čeští patroni sv. Václav, Vojtěch, Prokop, Jan Nepomucký, dále sv. Antonín, Josef a Panna Marie. Uprostřed náměstí je veliká kamenná kašna, rovněž Morávkovo dílo. Hlavu vodníka s chrlíčem zhotovil místní učitel Ferdinand Kubica v šedesátých letech 20. století.

Dominantní stavbou náměstí byla stará radnice, od roku 1850 sídlo okresního soudu. Tento dům čp. 1 nabyla Polná 25. listopadu 1479 od Viktorina z Kunštátu s určením, aby slul "Rathausem" a byl domem tržním a šenkovním. Původní gotická a později z roku 1825 empírová budova s arkýřem, pranýřem a kotci se

zachovala až do velkého ohně v roce 1863. Poslední "kasárenská", úprava budovy pocházela z roku 1864, postupně pro nedostatek financí chátrala a kdysi architektonická ozdoba se stala ostudou náměstí. Dům, který v době moci a slávy polenské hostil své návštěvníky veselím a vínem, v posledních letech, kdy byl sídlem soudu včetně vězení, předkládal svým hostům chléb a vodu, půst a tvrdé lože. Snad řízením osudu se na náměstí stal jedinou obětí na samém konci války, když městem prchající kolona německého vojska se stala cílem pro sovětské letce. Projíždějící muniční vozidlo dostalo zásah a

budova okresního soudu 9. května 1945 v ranních hodinách shořela, zatímco památník obětem války 1914 - 1918 a "Lipa svobody" v sousedství zůstaly neporušené. V roce 1946 byl těžce poškozený objekt odstraněn a na jeho místě rozšířen park s pískovištěm pro děti. Na památku obětem z první světové války přibyla další jména těch, kterým vzala život válka druhá a věřme, že poslední světová.

použitá literatura:

Rérych B.: *Polná průvodce po městě a okolí*

Kolektiv.: *Polná 1242 - 1992*

Polensko č. 5/1938

DĚJINY ZVONŮ DĚKANSKÉHO KOSTELA NANEBEVZETÍ PANNY MARIE V POLNÉ.

(dokončení)

Dne 15. března 1939 okupovala německá armáda zbytek území Čech a Moravy. Také Polná měla možnost se blíže "seznámit" s jednotkami vetřelců. Nastala doba potlačování všeho, co souviselo s národními tradicemi, doba strachu i nenávisli, malosti i hrdinství, smutku i naděje.

Německá vojska potřebovala stále nové a nové zbraně a vítanou surovinou pro jejich výrobu byla zvonovina. Z nařízení okupačních orgánů byly v březnu 1941 sejmuty i zvony z děkanského kostela P. Marie v Polné a odvezeny. Od této chvíle o jejich dalším osudu nic bližšího nevíme.

Kronika děkanského kostela o této události mlčí. Není zde ani zmínka o sundávání zvonů z věže, ani o jejich transportu. Jedna z verzí tvrdí, že zvony byly

převezeny do Německa, kde "přežily" s ostatními zvony z celé Evropy válku.

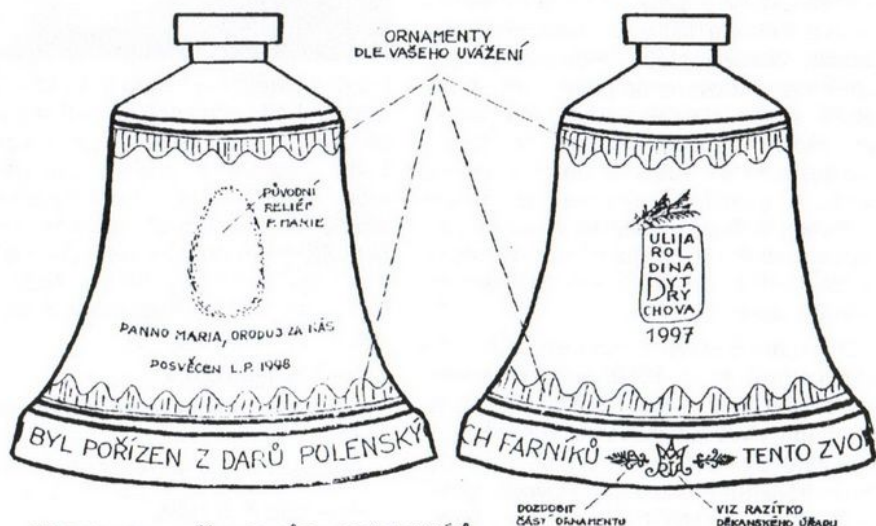
Později měly být soustředěny v Hamburku a majitelé je měli převést domů. Politická situace v naší zemi po roce 1948 tomu zabránila.

Ale zvony nebyly jedinou daní našeho města válečné mašinérii. 9. 5. 1945 byla silně poškozena budova soudu. Z rozhodnutí MV z 28. 6. 1946 byla zbořena a cimbál z roku 1609 byl přenesen na věž děkanského kostela.

Po celá desetiletí tento cimbál spolu s malým zvonkem svolával věřící naší farnosti ke službám Božím.

23. května 1998 se začala psát nová historie zvonů. Tento den sídelní biskup ThDr. Karel Otčenášek ve zcela zaplněném kostele posvětil tři nové zvony pro zvonici děkanského kostela.

POLNÁ - ZVON PANNY MARIE

POLNÁ - ZVON SV. LIGURIÁŠ

TENTO ZVON BYL POŘÍZEN Z DARŮ FARNÍKŮ, OBČANŮ A PŘÁTEL

DOZŘEBIT ČISTÍ ORNAMENTY

Zvony pocházejí ze zvonařské dílny Marie Tomáškové - Dytrychové z Brodsku u Přerova a vznikly díky nebyvalému ohlasu, který v našem městě vyvolala sbírka určená k jejich pořízení. Za necelé dva roky se podařilo vybrat více než sedm set tisíc korun. Přispívali nejen věřící naší farnosti, ale i rodáci našeho města kteří žijí v Belgii, USA, či v Německu. Přispívali občané kteří si přáli, aby hlas zvonů opět zněl nad Polnou.

Největší z nich nese jméno Maria a váží 820 kg. Je zasvěcen patronce našeho kostela. Svatý Liguriáš je patronem města Polná a druhý zvon, který váží 500 kg nese jeho jméno. Nejmenší ze tří zvonů byl ulit na památku P. Stanislava Zemana, který ve farnosti působil od roku 1973 a nese jméno Stanislav. Váží 320 kg.

Po slavnostním svěcení byly zvony díky nápadu farníků po upravených dubových fošnách vytačeny do zvonice, zavěšeny a při slavnosti Božího Těla již jejich hlas

doprovázel Eucharistické procesí, které šlo našim městem.

Zvony zní každý všední den ráno v 7,15 hod., oznamují občanům poledne a klekání zní v 18.00 hod. O nedělích a svátcích zní v 8.00 hod., ve 12.00 hod. a večerní klekání v 18.00 hod. Každý pátek v 15.00 hod. připomínají Kristovu smrt na kříži. Malý zvon - umíráček - se loučí s těmi, kteří odcházejí na věčnost a všechny zvony slavnostně vyzvánějí novomanželům, kteří od oltáře odcházejí do společného života.

Zvony doprovází všechny významné církevní akce, ale slavnostní zvonění je i v poledne při státních svátcích. Letos poprvé budou zvony doprovázet rozsvícení adventního stromu na náměstí. Co na závěr popřát našim zvonům. Snad jen to, aby se nikdy neopakovala smutná historie, kterou museli prožít jejich předchůdci. A také bych chtěl poděkovat všem, kteří přispěli na jejich pořízení.

Hlas zvonů, je hlasem domova.

Výběr hlavní literatury a pramenů:

Děkanský archiv, *Pamětní kniha děkanství v Polné*, Prof. Polc: *Církevní dějiny, Kronika města Polné*, vyprávění pamětníků, F. Pojmon: *Polná*

PEŠÁK KONTRA HRABAL

Když vydal v roce 1964 spisovatel Bohumil Hrabal své povídky *Taneční hodiny pro starší a pokročilé*, které se skládá ze dvou vět, použil v první větě i poznámku o Polně a Anežce Hrůzové: "... nebo ta voštara s Anežkou Hrůzovou, naši lidi si vymysleli, že to udělal Hilzner a ještě jeden občanek se přihlásil, že viděl toho Hilznera stát v lese Březině, ten korunní svědek jednou rukou držel bicykl a druhou močil, tak Hilzner dostal kriminál a židí museli z Polně a lidí na ně zpívali písničku, Nekupujte u židů, cukr kafe mouku, zabili nám Anežku, modrookou holku ... no a vidíte, na smrtelným loži se prej jeden přiznal, že to udělal von, skrz peníze, který tenkrát vládly světem, ...", popudil tím Františka Pešáka, syna korunního svědka Hilsnerova procesu Petra Pešáka.

František Pešák napsal stížnost Československému spisovateli, který dílo vydal, ve věci "Ostouzení a napadání občanské cti mého otce ve vámi vydané knížce", kde požaduje veřejnou satisfakci a vypuštění této pasáže z dalších vydání a překladů. Ohrazuje se proti napadení památky svého otce, který byl zesměšněn a zároveň hájí čest rodiny Jana Hrůzy, který zde byl obviněn. Kopii dopisu poslal spisovatel Bohumilu Hrabalovi.

Bohumil Hrabal v té době prožíval duševní krizi z reakcí čtenářů na neobvyklé zpracování zkazek a legend z vyprávění svého strýce Pepina, kdy mu vyčítali, že podobné "bláboly" zplodí každý a nebere za to desetitisíce. Vyhýbal se diskusím s čtenáři, skrýval a zavíral se před nimi.

V odpovědi vysvětluje panu Pešákovi, že nechtěl nikdy nikoho urazit i když v textu třeba napsal slovo pitomec. "Nepsal jsem historii městečka, ale hospodské vyprávění, jistě tlachání, které v první řadě chtělo ukázat sílu lidového vyprávění. Vždyť jsem vystudoval práva a znám zákon na ochranu cti, kdybych tedy vzal tužku a šel po textu z toho pohledu, který vrháte na můj text Vy, snadno bych změnil, a tedy už napřed odstranil zprávy, které by

mohly zadat příčinu k žalobám. Ale mně šlo v první řadě jen a jen o literaturu, kde sice není dovoleno všechno, kde ale jisté zprávy mohou být použity lehce deformovány záměrem spisovatele. Ovšem cítili, že jsem hrubě ostouzel a napadl Vašeho otce, nejen že s se Vám tímto dopisem omlouvám, ale příležitostně se omluvím i veřejně, zrovna tak i rodině Hrůzové... Ale znovu podotýkám, že v knížce šlo o literaturu, nadsázku, o umělecké zpracování lidového vyprávění, že nikdy nešlo o faktografii ... za to, že jsem do prózy povolal ševce se sladovníkem a jím dokázal, že síla literatury může jít přímo z lidí, tak teď dostávám dopisy, které svědčí o všem možném, jenom ne o tom, že pan Hrabal to má dobrý."

V odpovědi František Pešák nesouhlasí s touto omluvou a považuje ji za "... motivaci jež Vás vedla k napsání Vaší umělecké fantasmagorie. Tak to tedy ne pane Hrabal! Bud' se omluvíte veřejně a dáte písemně prohlášení, že v eventuelním druhém vydání *Tanečních hodin* nebo i v případném překladu do jiné řeči onu nepravdivou pasáž ze své knížky vypustíte, nebo bychom byli nuceni se obrátit jinam. ... Udělat z naprosto bezúhonného člověka "loupežného vraha", to jistě není maličkost, zrovna tak jako z poctivého pracujícího, který náhodou se stane korunním svědkem, "pitomec", "zatíženého" navíc přirozenými reflexy! ..." a požaduje otištění opravy v některých nedělních novinách.

V dalším dopise píše Bohumil Hrabal ... Druhé vydání *Tanečních hodin* které má vyjít na podzim, vyjde už bez vět, které Vás zraňovaly. Podotýkám, že zprávu o Hrůzové přiznání jsem četl v loňských novinách a že zprávu o vašem otci jsem četl ve spise pana Petřiny Hilsneriáda ... Sděluje panu Pešákovi, že do omluvy, která by měla vyjít v Literárních listech s nákladem sto dvaceti pěti tisíc, bude muset být zveřejněno jeho jméno, data a názvy novin které otiskly zmínku o Janu Hrůzovi, stránku z knihy *Hilsneriáda*, a že jméno

jeho otce, které v knížce není zmíněno, se roznese po celé republice a žádá jej, aby mu napsal jak by podle něj tedy měla omluva vypadat.

František Pešák po delší době zaviněné nemoci a vyhledáváním uvedených pramenů odepisuje Bohumilu Hrabalovi v tom smyslu, že nemá pravdu. Ve stenografickém protokolu kutnohorské poroty je uvedeno: Předseda - "Proč jste zastavil?" Svědek - "Můj obyčej bývá, že jsem s radostí se díval na to mláď, poněvadž v Březině jsem lacino koupil dříví. Močil jsem a koukl." a proto jednou rukou nedržel bicykl a druhou nemočil, podivuje se, že má on laik, pomáhat právníkovi formulovat omluvu. ... Nuže podle mého názoru by to mohlo vypadat třeba takhle: Omluva. Falešnými informacemi uveden v omyl, napsal jsem v Tanečních hodinách stať o vraždě Anežky Hružové v Polné, která se stala před 66 lety, a v té souvislosti jsem urážlivě se dotkl cti korunního svědka Petra Pešáka, kterého jsem nazval pitomcem. Také bratra zavražděného děvčete jsem obvinil z účasti na zabítí vlastní sestry, a abych tomu vymyšlenému tvrzení dodal váhy, napsal jsem, že se dotyčný k tomu doznal na smrtelném loži. Jelikož jsem se přesvědčil, že na obou tvrzeních není ani zbla pravdy, prohlašuji tuto stať za nepravdivou a vzdávám se jí. Přitom prosím jak syna Františka Pešáka, tak i rodinu Jana Hružy za odpuštění a lituji, že k něčemu podobnému vůbec mohli dojít...

... Tak jsem to vyškrtl a omlouvám se pane Pešáku, jen Vám píšu, že tak jak jsem prožíval oscilaci našeho psaní, ten náboj mezi Libní a Polnou poletujících pingpongových míčků, že zrovna tak jsem prožíval a žil všechny dopisy, které mi přicházely, žil všechna slova, kterými mě mí čtenáři chtěli potěšit nebo zranit. Mohu vám napsat, že jsem zase roztrhl záclony, zase otevřel dveře a okna, že moje štěstí je opět hlučná samota a klid uprostřed hovoru s čtenáři a uprostřed hřmotu ulic... začínal poslední dopis Bohumila Hrabala Františku Pešákoví.

V dalším vydání (1965) zněla zmínka o případu Anežky Hružové tedy takto: ... nebo ta voštara s Anežkou Hružovou, naši lidi si mysleli, že to udělal Hilzner a tak Hilzner dostal kriminál a židi museli z Polné a lidi na ně zpívali písničku, Nekupujte u židů, cukr kafe mouku, zabili nám Anežku, modrookou holku ... a zašmodrchal se do toho pantáta Masaryk, že to nebyla rituální vražda, že ta krev Anežky nebyla na macesy, ale že to byla jen obyčejná vražda, i když chyběl kbelík krve z Anežky tam v lesíku v Březině, tak Hilznera později pustili a dostal trafíku, ...

A ještě později (1966) ...nebo ta voštara s Anežkou Hružovou, naši lidi si vymysleli, že to udělal Hilzner a tak chudák Hilzner dostal kriminál a židi museli z Polné a lidi na ně zpívali písničku, Nekupujte u židů, cukr kafe mouku, zabili nám Anežku, modrookou holku ...

Z původního spisovatelova podání události, kde nebyl nikdo jmenován, tedy zmizelo "a ještě jeden občanek se přihlásil, že viděl toho Hilznera stát v lese Březině, ten korunní svědek jednou rukou držel bicykl a druhou močil" a "no a vidíte, na smrtelném loži se prej jeden přiznal, že to udělal von, skrz peníze, který tenkrát vládly světem, ...". Tedy podle W. Sheakaspeara Mnoho povyku pro nic. Tuto výměnu dopisů popisuje František Červinka ve své publikaci *Hilznerova aféra a její literární dozvuky*.

Bohumil Hrabal zpracoval tuto korespondenci s Františkem Pešákem i se svými náladami v té době ve stati *Morytát o zavraždění Anežky Hružové*, kterou končí:

P. S.

Pane Pešáku, ruku na srdce, někdy je to sakra těžké v historických zemích být spisovatelem, sakra těžké, někdy přetěžké, "vo držku", jak říká náš bodrý lid.

Z knih B. Hrabala *Taneční hodiny pro starší a pokročilé* a sebraných spisů Bohumila Hrabala - sv. 5 *Kafkárna* vybral

Václav Fišar

Dobroutov

Dnů roboty

Jméno povinného	Číslo domu	Způsob držebnosti	placené		neplacené		Úrok		Jistina výkupní	
			potažní	ruční	ruční	zl.	kr.	zl.	kr.	
Václav Šturc	1	rychta, celolán	-	-	-	1	26	88	15	
František Havlíček	2	celolán	156	13	-	1	13 2/4	184	30	
Jan Pazour	3	2/3 lánu	104	9	-	-	83 1/4	127	-	
Petr Vacek	5	půllán	156x	-	-	2	43 2/4	130	50	
František Vomela	6	2/3 lánu	104	9	-	-	54 1/4	123	45	
František Došek	9	1/3 lánu	52	4	13	-	34	62	20	
Petr Došek	9	výminkář	-	-	-	-	2 2/4	-	20	
Václav Polívka	11	celolán	156	13	-	1	54 2/4	189	-	
Matouš Koblížek	12	chalupník	-	-	-	-	2 2/4	-	20	
Jakub Matějčíček	14	půllán	97	8	-	-	35 3/4	113	30	
Václav Vomela	16	2/3 lánu	104	9	-	1	15 2/4	126	5	
Vojtěch Sedláček	19	půllán	156x	-	-	-	49 1/4	118	10	
Jakub Vík	21	celolán	156	13	-	1	29 1/4	186	15	
Kašpar Čaloud	23	celolán	156x	-	-	2	20	128	15	
Matěj Andres	26	2/3 lánu	104	9	-	1	-	124	25	
Antonín Vavroušek	31	svobodník, 2/3 lánu	-	-	-	1	3 4 3/4	5 4	5	
Jan Peřina	32	svobodník, půllán	-	-	-	1	3 2/4	39	40	
Vavřinec Vomela	33	1/3 lánu	52	4	13	-	31	62	-	
Josef Vomela	34	2/3 lánu	104	9	-	-	16 1/4	126	10	
Václav Jelínek	36	půllán	156x	-	-	1	4 3/4	119	50	
František Panáček	37	celolán	156	13	-	1	26	185	55	
Petr Čaloud	40	půllán	78	6,5	-	-	47 1/4	93	25	
Jan Coufek	41	2/3 lánu	104	8,7	-	1	21 1/4	126	35	
Jan Čaloud	43	celolán	156	13	-	1	14 1/4	184	30	
Kašpar Vavroušek	44	celolán	156	13	-	1	35	186	50	
Matěj Vébr	49	svobodník půllán	-	-	-	1	5 2/4	40	-	
Vít Vomela	50	domkář	-	-	-	-	13 1/4	1	30	
Jakub Dočekal	51	domkář	-	-	-	-	3 3/4	-	25	
Martin Folta	52	domkář	-	-	-	-	9 2/4	1	5	
Martin Pavelka	56	1/3 lánu	52	4	-	-	38	62	50	
Matěj Pavelka	56	gruntovník	-	-	-	-	6 2/4	-	45	
Jan Matějčíček	62	1/3 lánu	59	5	-	-	55 1/4	72	50	
Tomáš Vomlel	63	1/3 lánu	52	4	-	-	27 1/4	61	35	
Josef Čaloud	65	svobodník, 1/3 lánu	-	-	-	-	4 7 2/4	27	5	